

MENS

en Wereld

Individu op internationaal vlak

Vele mensen, die het zelf economisch goed gaat en ook zij die een streng dogmatisch geloof hebben zijn vaak gekant tegen het streven in de wereld om respect te kweken voor de rechten van de mens en tegen het streven om deze rechten in het positieve recht der staten te doen opnemen. De eerste groep spreekt van: „de arbeider, de mens in de watten pakken”, „het avontuur gaat verloren”, „er wordt een eisende geestesgesteldheid gekweekt”, de tweede groep zegt dat geen mens het recht op rechten heeft, omdat hij zondig is en alleen mag hopen op goede dingen door onverdiende genade. Goed dan.

Maar kijkt u eens naar dit knulletje, in slaap gevallen bij zijn bekertje Unicef-melk, dat ik knipte uit de onvolprezen Unesco Courier. En vinden bovengenoemde groepen het dan ook verkeerd of onnodig of gevaarlijk als men de volgende Rechten van het kind proclameert?

1. Het kind dient beschermd te worden ongeacht ras, nationaliteit of geloof.
2. Voor het kind moet gezorgd worden met verschuldigde eerbied voor het gezin als een eenheid.
3. Aan het kind moeten de middelen gegeven worden die nodig zijn om zich normaal te ontwikkelen, stoffelijk, moreel en geestelijk.
4. Het hongerige kind moet gevoed worden; het zieke kind moet verpleegd worden; het lichamelijk of geestelijk achtergesteld kind moet geholpen worden; het slecht aangepaste kind moet heropgevoed worden; de wees en het verlaten kind moeten beschermd en geholpen worden.
5. In tijden van nood moet het kind het eerst hulp ontvangen.
6. Het kind moet volledig kunnen genieten van de vruchten der systemen voor sociale zekerheid en veiligheid; het kind moet onderwijs genieten dat het in staat stelt, op het aangewezen moment in eigen levensonderhoud te voorzien en het moet beschermd worden tegen elke vorm van uitbuiting.
7. Het kind moet worden opgevoed in het besef dat zijn gaven ten dienste moeten komen van zijn medemensen.

Mij dunkt een streven dat de moeite waard is.

INTERNATIONALE politiek is in de eerste plaats een zaak van regeringen. In democratische staten worden die regeringen gecontroleerd door de parlementen; maar heel vaak komen de parlementen voor voldongen feiten te staan. De volksvertegenwoordigingen – en dus de volken – komen aan de internationale politiek in klassieke stijl maar weinig te pas; op zijn best kunnen zij negatief werkzaam zijn of vooraf zo'n invloed trachten uit te oefenen dat zij op de stoel van de regering gaan zitten (een figuur die niet zonder gevaar is).

Een doorbreking van dat stelsel kan worden gezien in de werkwijze van de Internationale Arbeidsorganisatie te Genève. Aan het opstellen van de verdragen in die organisatie wordt deelgenomen door vertegenwoordigers van het maatschappelijk leven: werkgevers en werknemers. Die verdragen betreffen het sociale beleid en hebben dus in hoge mate betrekking op het lot van de individu.

Maar nog meer werd het klassieke stelsel doorbroken door de werkwijze van de Raad van Europa, die in 1949 is opgericht. Daar is het namelijk een volkomen parlementaire vertegenwoordiging die meewerkt aan het opstellen van verdragsteksten, een parlementaire vertegenwoordiging, uit en door de parlementen van vijftien Europese landen aangewezen.

Deze vertegenwoordiging neemt zelfs vaak het initiatief tot de totstandbrenging van een verdrag. Dat was ook het geval met het eerste verdrag dat in het kader van de Raad van Europa tot stand kwam: de Europese conventie voor de rechten van de mens; dus ook een stuk werk dat in hoge mate betrekking heeft op het lot van de individu.

Deze conventie waarborgt internationaal de vrijheidsrechten. Over het algemeen zijn die rechten al wel nationaal gewaarborgd, althans in de Westeuropese landen. Maar het kan mislopen met die rechten, ook in een Westeuropese land. Denk eens aan Frankrijk in zijn tegenwoordige staat. Het verdrietige is, dat Frankrijk onder de oorspronkelijke leden van de Raad van Europa het enige land is, dat de Europese conventie voor de rechten van de mens nog niet heeft geratificeerd, een omstandigheid die niet aan de Gaulle, maar aan de verziekte politieke toestand moet worden geweten. Het is tragisch dat dit nu juist Frankrijk moest gebeuren, dat in Europa eens zo'n groots voorbeeld was wat de rechten van de mens betreft.

In elk geval kan worden vastgesteld, dat de landen, die de conventie wel hebben geratificeerd, wat de rechten van de mensen betreft één grote rechtsgemeenschap vormen. Weldra, op 3 september a.s., zal het vijf jaar geleden zijn, dat de conventie in werking trad voor de eerste tien landen die haar toen hadden gerati-

ficeerd. Nederland behoorde niet tot die tien; het kwam pas later.

ER WORDT weleens gedacht: waarom de Europese conventie voor de rechten van de mens, terwijl toch al de Universele verklaring van de rechten van de mens bestaat, aangenomen door de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties? Het antwoord is eenvoudig: die Universele verklaring is maar een verklaring en geen geldend recht. De Europese conventie is wel geldend recht, althans in de landen die haar hebben geratificeerd. De internationale waarborging kan haar nut hebben, met name omdat, als het in een van de aangesloten staten misloopt met de nationale waarborging, een of meer der andere staten een procedure aan de gang kunnen zetten, die kan leiden tot herstel van de rechten van de mens in het land waar zij in de verdrukking waren gekomen. Zo iets heeft zich nog maar één keer voorgedaan: Griekenland heeft namelijk bij de Europese Commissie voor de rechten van de mens een klacht ingediend tegen Engeland wegens beweerde schending van de rechten van de mens op Cyprus door een bewind waarvoor Engeland verantwoordelijk is (deze Europese Commissie heeft een tweeledige functie: zij moet feiten onderzoeken en zij kan bemiddelend optreden). Tijdens de behandeling van deze klacht zijn er al verbeteringen in de maatregelen op Cyprus gebracht; het zou van al te groot geloof in het toeval getuigen als men geen verband tussen deze verbeteringen en het indienen van de Griekse klacht zou aannemen. Tot goed begrip moet men voor ogen houden, dat de klacht niet beoogt en niet kan beogen een oplossing van het politieke vraagstuk Cyprus te verkrijgen; het was alleen te doen om de bescherming van de rechten van de mens op dat betwiste eiland.

Het zijn overigens niet alleen staten die klachten kunnen indienen. In beginsel heeft ook iedereen individueel het recht om zich met een klacht tot de Europese Commissie voor de rechten van de mens te wenden, een klacht die gericht dient te zijn tegen een regering die verantwoordelijk wordt gesteld voor schending van de rechten van de mens. In beginsel: zo'n klacht kan namelijk alleen ontvankelijk zijn als de betrokken regering het zg. individuele klachtrecht uitdrukkelijk heeft erkend. En dit werd bovendien pas effectief nadat zes staten tot erkenning van het individuele klachtrecht waren overgegaan (die was nu eenmaal zo bepaald in de Conventie). Die zes erkenningen zijn er al lang. Nederland behoorde daar niet bij. Nederland was zelfs niet de zevende en ook niet de achtste staat die het individuele klachtrecht er-

Vervolg op pag. 4

KRITISCH ALLERLEI

Volgens het jaarverslag over 1957 is in dat jaar het woningtekort met rond één-zesde verminderd, doordat er 88.397 woningen werden voltooid. Ons land behoort tot de vijf Europese landen met de hoogste woning-productie. Volgens het verslag is het gereedkomen van 80.000 woningen in 1958 mogelijk.

Een verheugend bericht, dat wij knipten uit „Het Parool”. Volgens Bartjens geredeneerd zou er een kans zijn – indien de woningproductie dit peil houdt – dat over vijf jaar de woningellende tot het verleden behoort. Als men geen rekening wil houden met de tien-duizenden gezinnen, die nog in krotten wonen. Wij weten ons zeker te behoren tot hen, die op z'n minst onverschillig staan ten opzichte van iedere recordjagerij, maar ten aanzien van de woningbouw juichen wij haar toe. Zelfs willen wij een bekende voetbal-kreet overnemen en minister Witte en zijn mensen toeroepen: „Zet 'm op!”

Nog een verheugend bericht, uit het „Algemeen Handelsblad”: de Amerikaanse toneel-schrijver Arthur Miller is in hoger beroep vrijgesproken van de hem ten laste gelegde „minachting voor het congres”, waarmee hij verleden jaar in eerste aanleg tot een voorwaardelijke straf van dertig dagen gevangenisstraf en 500 dollar boete was veroordeeld. Miller had tegenover een congres-commissie geweigerd de namen te noemen van communistische schrijvers, die hij in 1949 had ontmoet.

Om alle misverstand te voorkomen: wij zijn niet bepaald vrienden van auteurs, die het bewind in Moskou kost wat kost verdedigen. Maar het wezen van de westerse democratie houdt in, dat gewetensvrijheid gewaarborgd is, dat louter persoonlijke geheimen geheim mogen blijven. Dat een „Congres” – al is het een belangrijk instrument van de parlementaire democratie – belangrijker zou zijn dan de menselijke persoonlijkheid kunnen wij niet inzien. Gelukkig is de Amerikaanse rechterlijke instantie, waarvoor Miller in hoger beroep terecht stond, kennelijk een dergelijke mening toegedaan.

Een zonderling geval, dat van burgemeester Kwint. Men weet het: Velzens eerste burger heeft geweigerd Duitse jongens en meisjes, die zijn gemeente bezochten, in hun taal toe te spreken. Deze „daad” – als men van een „daad” kan spreken – vindt zijn oorsprong in de eed, die mr. Kwint tijdens de oorlogsjaren deed, nooit meer Duits te spreken. De Velzense gemeenteraad was het met zijn optreden in het geheel niet eens en veroordeelde het in felle bewoordingen.

Hoe begrijpelijk wij burgemeester Kwints besluit-in-oorlogstijd ook achten – hoewel wij voor een eed niets voelen – kunnen wij nu toch geen bewondering hebben voor zijn houding. Als hij per se die Duitse jongelui niet had willen begroeten had hij een diplomatiek zieketje kunnen voorwenden, of een andere reden kunnen vinden voor absentie. Maar hen niet toespreken, doch wel vriendschappelijke handjes drukken – hij deed het! – is toch minstens vreemd. En dan: mogen wij het te eeuwigen dage de kinderen aanrekenen wat hun ouders hebben misdreven, ernstig hebben misdreven? Misschien wel op bijbelse gronden, maar op louter menselijke niet. Met vreugde hebben wij enkele keren al vastgesteld, dat er in de Duitse jeugd iets ten goede is veranderd: haar steun aan de Anne-Frankstichting is daarvan een symptoom. Dat wij niet gemakkelijk vergevingsgezind zijn t.o.v. de Duitsers, die verantwoordelijk moeten worden gesteld voor de gruwelijkheden tijdens de jaren 1933–1945 is langzaam maar voldoende bekend. Dat wij een haatcomplex zouden willen koesteren tegenover iedereen, die ooit in Duitsland werd geboren of er geboren zal worden is te dwaas, te dom ook om er over te spreken. Er zou over de „zaak-Kwint” nog veel te zeggen zijn, maar hier ontbreekt daartoe de ruimte. Wij sluiten ons echter van harte aan bij allen, die de houding van deze burgemeester veroordelen.

Dat wij niet zullen nalaten, militaristische dwaasheden in Duitsland, maar ook elders te signaleren – over „vliegfeesten” op Soesterberg zeiden wij geen vriendelijke dingen – zal, hopelijk, niemand ons kwalijk nemen. Nu meldde weer het „Handelsblad” van 8-8, dat de Westduitse minister van defensie Strauss het oprichten van jazz-legerkapels zal stimuleren? Zijn argumenten pro? „De elementen, die in de jazz hun uitdrukking vinden, zijn positief en zij komen, door de bindende kracht die de mensen ervan ondergaan, in hoge mate aan het streven van de Westdeutsche Bundeswehr tegemoet”.

Afgezien nog van de vraag, wat het streven van de Westdeutsche Bundeswehr zou mogen zijn, kunnen wij toch geen begrip opbrengen voor minister Strauss' standpunt. Zoals wij nooit het „nut” van militaire muziek konden begrijpen, of het zou moeten zijn: een vernisje van opgewektheid te leggen over een betreurenswaardige taak, die met geen honderden lagen vernis te verdoezelen is. Die zeker niet vreugdig is. Alle militaire gedoe, voor zover noodzakelijk of, misschien, onafwendbaar, is dood-ernstig, en moet men dood-ernstig beschouwen. Iedere „frischheid”, iedere „fröhlichkeit”

is vreemd aan alles, wat met „das Militär” te maken heeft, of die „frischheid” of „fröhlichkeit” wordt verwekt door gewone hoem-pamuziek of door jazzbands.

Weer eens een kerngezond geluid uit Zuid-Afrika: „Het Parool” van 8 augustus citeert een artikel, dat prof. dr. Ben J. Marais in het blad van de Zuid-afrikaanse hervormden, „Die Kerkbode” heeft geschreven over de zendingen der boeren onder de Bantoenegers. Prof. Marais laakt deze ijver ten sterkste, als hij zou zijn ingegeven door de overweging, dat de blanken op die manier hun positie kunnen handhaven, omdat het christendom de negers onder controle zou kunnen houden. „Wanneer men denkt dat de zending de kleurlingen nederig houdt, dan maakt men van het Christendom precies datgene wat de communisten verwijten het te zijn: opium voor het volk,” schreef prof. Marais.

Men kan denken: dit is een eenzaam roepende stem in de apartheidswestijn. Dit schijnt echter niet zo te zijn: steeds meer lijkt het besef te groeien, dat blanken in Afrika, dat christenen ook in Afrika niet zo verheven zijn boven allen, die een andere huidskleur of een andere geestelijke overtuiging hebben. Radicale doorbreking van deze gedachten kan veel redden van wat anders met chaos en vernietiging wordt bedreigd.

De zomer van 1958 is tot nu toe ongunstiger dan die van verleden jaar,” moet de weerkundige medewerker van „Het Parool” constateren. Hij vervolgt: „In 1957 kwam er tussen half juni en half juli een zeer warme periode voor. Zo iets hebben we dit jaar gemist... Van de 68 zomerdagen, die we vanaf 1 juni hebben gehad, waren er in De Bilt 48 beneden en slechts twintig boven het normale dagelijkse gemiddelde.”

De meesten onzer hebben dit, helaas, aan den lijve ondervonden. De meesten onzer zagen hun vakantie, waarnaar zij ieder jaar weer, na een vermoeiende taak, verlangend uitzien, in regen verdrinken, in koude wind verwaaien. Hiertegen te protesteren is volslagen zinledig. Wij staan tegenover

krachten, die de mens nimmer heeft kunnen beheersen, die hij vrijwel zeker nimmer zal beheersen. Kosmische krachten, die zich niet aan onze waarneming, wel aan onze beïnvloeding onttrekken. Maar beroerd is het, dat zovelen weer een jaar aan het werk moeten, zonder een paar weken onbekommerd van zon en frisse lucht te hebben genoten.

Helaas hebben te velen in ons land te lang permanent „vakantie”. In juli is het aantal werklozen weer met ruim 3700 gestegen, nadat een paar maanden lang een verheugende daling was geconstateerd. De geregistreerde arbeidsreserve – „mooie”, ietwat schijnheilige benaming van werkloosheid – was eind juli al weer gestegen tot 77.300. Als men het „van de seizoenbeweging berekende trendcijfer” – dergelijke woorden werken als een rookgordijn – uitschakelt komt men zelfs op 103.000 werklozen. Een allerakeligste, verontrustende zaak.

Zonderling vinden wij nog altijd, dat de „werkgelegenheid” – een grotendeels menselijke gelegenheid – zich kan ontwikkelen tot een schijnbaar zelfstandig organisme, dat zich aan menselijke beïnvloeding lijkt te onttrekken. „De conjunctuur heeft gegeven, de conjunctuur heeft genomen, de naam van de conjunctuur zij gelooft.” Nooit zullen wij ons daarmee kunnen verenigen, en wij hopen: de regering ook niet.

Wij kennen de dag noch het uur, maar het einde van de wereld is nabij!” heeft Nathan Knorr, leider van de Jehovah's Getuigen beweerd aan het slot van het internationaal congres van zijn geloofsgemeenschap, dat in New York is gehouden.

Dit geluid is niet bepaald nieuw: in alle tijdperken, als grote moeilijkheden de mensheid bedreigden, zijn zij gehoord. Dat de volgelingen van de heer Knorr – „what is in a name?” – zich geen zorgen behoeven te maken, omdat zij onder de 144.000 uitverkorenen behoren, alle ondergangsprofeten hebben een dergelijk geluid laten horen. Wij schijnen altijd toch weer gedoemd te zijn ten onder te gaan, en nog zijn wij er. Merkwaardig!

ZOVEEL GE KUNT

En als ge uw leven niet maken kunt zoals ge het wilt,
zoek dit althans te bereiken
zoveel ge kunt: verlaag het niet
in het veelvuldig contact met de wereld,
in de vele gebaren en gesprekken.

Verlaag het niet, het her en der leidend,
dikwijls het brengende en het blootstellend
in der verhoudingen en omgang
dagelijkse zinneloosheid,
toidat het wordt als een hinderlijke vreemde.

K. P. Kaváfis; uit „Vijftig gedichten”, vertaling G. H. Blanken, uitgave de Beuk, A'dam, 1955.

Liever Turks dan humanistisch

In de rubriek „Kritisch Allerlei” van M. en W. van 7 juni j.l. werd kritiek geuit op de burgemeester van Gorinchem, die, sprekend over subsidie aan kerkbouw en eventueel aan een bezinningsgebouw van het H.V., zich sterk discriminerend had uitgelaten over het humanisme en de humanisten. De redactie van M. en W. ontving een brief van de burgemeester met een afschrift van de betreffende raadsnotulen. In deze brief beklagt hij zich, dat wij „slechts zeer onvolledig over mijn in die ver-gadering verdedigd standpunt zijn ingelicht” en waarin hij zegt „dat met de door u ge-given voorlichting toch bepaald niet kan worden volstaan”.

Wij hebben de notulen van de betreffende raadsvergadering voor ons en met stijgende verbazing hebben wij geconstateerd dat 1e. de burgemeester van Gorinchem een volstrekt onjuist, vertekend en door afschuw ingegeven beeld heeft gegeven van het modern humanisme en 2e. dat de discriminatie, zoals bekritiseerd in M. en W., nog sterker en onwaardiger was dan wij, op grond van onze aanvankelijke informatie, meenden.

De zaak lijkt ons belangrijk genoeg om, aan de hand van de notulen, uitvoerig te behandelen. Tot goed begrip over de kwestie van het al of niet subsidie verlenen aan het H.V. tot het bouwen van een lokaliteit voor bezinnings-bijeenkomsten zal in dit stuk niet gesproken worden. Er zal uitsluitend sprake zijn van de voorlichting die de burgemeester de gemeenteraad over het humanisme meende te moeten geven. Welnu dan:

„De opvattingen van het Humanistisch Verbond hebben met het begrip humanisme, waarop volgens de heer Kroef de westerse beschaving steunt, niet veel te maken. Deze is immers het produkt van het Romeins juridisch denken, Grieks cultuurbesef en de christelijke barmhertigheidsopdracht. Het humanisme moge een soort levensbeschouwing worden genoemd maar men bedenke toch wel goed dat het een beschouwing is, welke het bestaan van God loochent en buiten de mens geen enkele – hogere – macht erkent. Deze Godloochende beschouwing valt niet te ontkennen en er kan dan ook geen sprake zijn van een eredienst.”

Wanneer de burgemeester de moeite had ge-

nomen om de beginselverklaring van het H.V. te lezen, zou hij hebben geweten dat het H.V. het bestaan van God niet loochent, maar principieel agnostisch is en dat de voorlichting „een soort levensbeschouwing” even dwaas en ongemotiveerd is als wanneer wij, sprekend over de geloofsovertuiging van de kerk, waar-toe de burgemeester behoort, zouden spreken van „een soort godsdienst”.

Gelijk heeft de burgemeester, wanneer hij zegt, dat er van een eredienst geen sprake kan zijn, maar zijn mededeling: „Zo er ooit een dergelijk gebouw zou komen, dan kan dit niet veel anders of het moet het karakter van een ontspanningsgebouw hebben.” is misleidend en doet kwade trouw vermoeden.

Is het begrip bezinning en bezinningsbijeenkomst, waarlijk niet alleen aan het H.V. voorbehouden, hem zo vreemd dat hij het verschil tussen ontspanning en bezinning niet kent?

Dan volgt een passage, die eenvoudig voor een gezagsdrager, door de Kroon benoemd, beschamend is. „Neutraal is niemand, ook niet de voorstander van het openbaar onderwijs, dat men zo gaarne „neutraal” noemt. Volkomen onpartijdig kan ook de overheid niet zijn en zeker de overheid van een in hoofdzaak christelijke natie niet. Evenmin kan dat van een christen worden verlangd nog afgezien van het feit, dat dit voor een bewust christen onmogelijk is. Een christen zal zijn eigen waarheid moeten verdedigen, hetgeen overigens niet behoort te leiden tot een onderdrukking van de minderheid.”

Wij meenden, dat in de grondwet van Nederland is neergelegd de principiële neutraliteit van de staat, van de overheid. Dat houdt in dat de regerende instanties niet oordelen over de levensovertuigingen der burgers, dat er, in ons land met de verschillende overtuigingen geen eenheid is van staat en kerken en dus ook, dat de staat der Nederlanden als zodanig niet het christelijk geloof, protestantisme of rooms-katholicisme heeft te bevorderen. Vanzelfsprekend dient ieder individu op te komen voor de vrijheid om zijn levensovertuiging te verdedigen, te verbreiden en als individu is hij dan ook in 't geheel niet neutraal. Maar de overheid dient niet te discrimineren. Dat is een

derheid vóór de erkenning zou zijn –, verklaarde de minister Beyen in 1956 in de Eerste Kamer, dat nu wel tot erkenning kon worden overgegaan; maar aangezien hij op het punt van aftreden stond wilde hij het aan zijn opvolger overlaten. Die opvolger, mr. Luns, heeft er meer dan twee jaar voor nodig gehad. Waarom? Het is moeilijk, aan de indruk te ontkomen dat de regering niet bijzonder enthousiast voor dat individuele klachtrecht was. Men zag zich zelfs afvragen, of het ooit zo ver zou zijn gekomen, als er niet voortdurend uit de volksvertegenwoordiging op erkenning van dat klachtrecht was aangedrongen.

NU DIE STEMMING weldra een feit zal zijn en die hele trieste geschiedenis achter ons zal liggen, moeten we ons verheugen over de toetreding van Nederland tot het gezelschap, dat de menselijke waardigheid de hoogste internationale bescherming geeft, die volgens bestaande verdragen mogelijk is. Dit is dan het geschenk dat Nederland de Conventie op de vijfde verjaardag van haar inwerking-treding aanbiedt.

In humanistische kring, waar de menselijke persoonlijkheid en haar rechten zo centraal worden gesteld, verdient de erkenning van het individuele klachtrecht belangstelling en sympathie.

van de pijlers van de rechtsstaat. En nu kan de burgemeester wel zeggen dat zijn opvatting „niet behoeft te leiden tot een onderdrukking van de minderheid”, maar dat gezegde heeft dan geen enkele inhoud, want dan wordt de minderheid onderdrukt. Het is de burgemeester bekend, dat 17% van de Nederlandse bevolking niet tot een kerkgenootschap wenst te behoren. Wanneer nu het H.V. de humanistische levens-overtuiging poogt te verdiepen en te verbreiden en bij die verdieping de bezinning een belang-rijk element vindt, wanneer het recht op zijn levensovertuiging een mensenrecht wordt geacht, op welke grond mag de overheid dit streven dan dwarsbomen? De overheid dient niet te oordelen over de gewetens der burgers. De waarheid van het christelijk geloof is niet die van de humanisten. Beide moeten in vrijheid de waarheid kunnen zoeken en verdedigen. Zo is het gehele college dat de burgemeester de raad gaf niet terzake dienende en zeker niet de wijze waarop dit geschiedde. „De Franse revolutie kende in de aanvang nog een soort eredienst van de rede; men richtte zelfs tempels op en liet schone jonkvrouwen als priesteressen in luchtig gewaad voor het verbaasde volk optreden. Onder Rob(b)espierre evolueerde men al naar een godsdienst en een eredienst van een vaag omschreven opperwezen als surrogaat voor de aanvankelijk zo sterk bestreden christelijke godsdienst. Het Humanistisch Verbond heeft op dit terrein geen enkel verlangen. Het wil gelijkenissen slechts gelegenheid geven zich te bezinnen over het menselijk leven met als grondslag de menslievendheid en de menselijke behoorlijkheid. Men moet zich als christen niet zo snel laten verleiden om op dit terrein tot het al te verdraagzaam zijn.”

En dit is dan nog een staaltje van de voorlichting in de raad van Gorinchem. Afgescheiden van de gebrekkige kennis van de burgemeester aangaande de Franse revolutie – maar dat is een kleinigheid; de Eredienst der Rede van Hébert was aan het einde van de revolutie – is dit een onwaardige wijze van voorlichten. Wat zou de burgemeester zeggen als wij, sprekend over het christelijk geloof, zeiden: „In 385 werd er op het concilie van Nicea ernstig gesproken over het punt of vrouwen een ziel hebben” of wanneer wij vertelden dat er in de vorige eeuw een sekte bestond die mensen offerde, zich beroepend op Abrahams offer? Wat hebben deze historische informatie van de burgemeester te maken met het Humanistisch Verbond? En verder ziet de burgemeester geen onderscheid in wat een christenmens heeft te doen en wat van een ambtsdrager ge-eist wordt.

Tenslotte heeft de burgemeester gezegd: „Theoretisch gesproken zou hij de subsidiëring van de bouw van een Mohammedaanse kerk op basis van de onderhavige regeling veel consequenter achten”. Deze opmerking werd in de rubriek *Kritisch Allerlei* commentariseerd met „liever Turks dan humanistisch” en toch waarlijk niet ten onrechte.

Het is ons bekend dat het vraagstuk van de subsidiëring van kerkgebouwen en gebouwen voor bezinningsbijeenkomsten van levensbeschouwelijke organisaties een moeilijk en netelig vraagstuk is en over dat vraagstuk hebben wij dan ook niet gesproken. Het is ons ook bekend dat de meerderheid van het Nederlandse volk lid is van een kerkgenootschap en dat dit, voor het gehele staatsbestel, consequenties heeft.

Wij zijn echter ontsteld over een burgemeester die aan de gemeenteraad van Gorinchem een dergelijke onjuiste uitzetting geeft over het moderne humanisme en die zo openlijk, zo opzettelijk onverdraagzaam is, in de letterlijke zin van het woord. De burgemeester heeft zich niet gehouden aan een eis die zijn godsdienst, iedere godsdienst en iedere levensleer als een volstrekte eis beschouwt; geen valse getuigenis afleggen.

B.

(Vervolg van pag. 1)

kende. Het zal nu, eindelijk de negende worden: begin september 1958, waarschijnlijk nog net vóór de vijfde verjaardag van de inwerking-treding van de Conventie, zal Nederland het individuele klachtrecht erkennen.

HOE KOMT het, dat de Nederlanders zo lang het recht onthouden is om zich individueel te beroepen op internationale bescherming van de rechten van de mens? Hoe komt het, dat dit hoogst persoonlijke recht om een beroep te doen op de bescherming van die vrijheden, die de mens in een menswaardige samenleving toekomen, in Nederland zo lang op zich liet wachten?

Toen een jaar of vier geleden de wet tot goedkeuring van de Conventie in de Tweede Kamer aan de orde was hebben liberalen en socialistten op erkenning van het individuele klachtrecht aangedrongen; de liberalen dienden zelfs een amendement van die strekking in. Maar de regering was er tegen, de antirevolutionairen en enige C.H. waren er principieel tegen en de K.V.P.-ers waren er, zij het minder principieel, tegen; en de communisten zeiden ook al: neen. Het amendement werd verworpen. Nadat niet eens zo heel veel later bleek, dat de K.V.P.-ers wel tot andere gedachten geneigd waren – en er dus een meer-

DE OORLOG

in films tegen de oorlog

Het zou ongetwijfeld interessant zijn om een vergelijkende studie te maken over de oorlogsfilms na de eerste en tweede wereldoorlog. Interessant, maar ondoenlijk. Want de films uit de twintiger en dertiger jaren zijn vrijwel allemaal vernietigd (pas in de laatste jaren zijn in diverse landen filmmusea opgericht, die een vertwijfelde en dikwijls wanhopige strijd voeren om film-kunstwerken voor het nageslacht te bewaren). De jongeren onder ons moeten het dus hebben van horen zeggen: velen kennen de naam en de faam van Milestone's „Van het Westelijk front geen nieuws” (naar het boek van Remarque), van Pabst's „Westfront 1918” en „Kameradschaft”. De naam en de faam en anders niet...

Het is zelfs moeilijk een enigszins sluitende balans op te maken van de eindeloze stroom oorlogsfilms die na de tweede wereldoorlog werden vervaardigd. Velen ervan zijn het overigens waard, vergeten te worden, maar er zijn er een paar, die in onze herinnering blijven: van de Amerikaanse: Milestone's meesterwerk „A Walk in the Sun”; van de Engelse „The Cruel Sea” (Charles Frend) en de Finse film „De Onbekende Soldaat” (Edvin Leine).

Op het ogenblik worden er in onze bioscopen twee films vertoond die, als de tekenen niet bedriegen, in dit kleine rijtje zullen worden opgenomen.

De eerste is de Engels-Amerikaanse productie „The Bridge on the River Kwai”, geregisseerd door David Lean.

„The Bridge on the River Kwai” verplaatst ons naar Birma in 1943. Engelse soldaten, daar door de Japanners gevangen gehouden, moeten een brug bouwen, die van vitaal belang is voor de Japanse oorlogvoering. Hun bevelvoerder, kolonel Nicholson, brengt eerst de Japanse commandant bijna tot vertwijfeling door zijn halsstarrig vasthouden aan de regels van de wet, weigert zelfs te buigen wanneer hij dagenlang wordt gemarteld, maar bouwt, zodra de Japanner hem het bevel over zijn eigen troep teruggeeft, vrijwillig een voortreffelijke brug, ter meerdere glorie van Engeland.

Alec Guinness, als kolonel Nicholson

Het komt in zijn koppige, bekrompen beroepsofficiers-hoofd niet op, dat er grotere belangen op het spel staan dan de discipline van zijn troep en dat de brug over de Kwai, zijn trotse levenswerk, Engeland en de geallieerden onnoemelijke schade kan doen. Pas wanneer de brug, door Engelse vrijwilligers ondermijnd, in de lucht vliegt komt hij stervend tot de ontdekking wat hij heeft gedaan. De film eindigt met de kreet van een jonge officier van gezondheid, die in het drama de stem van het geweten tegenwoordigt, „Waanzin, waanzin!” en daarin wordt de scherpe anti-oorlogstendenz samengevat.

„The Bridge on the River Kwai” is een zeer subtiele, en zeer volwassen film, juist omdat alle zwart-wit-schematiek is vermeden. Kolonel Nicholson, meesterlijk gespeeld door Alec Guinness, is een tragische figuur, die ondanks al zijn domheid en bekrompenheid niet nalaat ons te ontroeren. Regisseur David Lean, die een obsederend gebruik maakte van de oerwoud-entourage en van een oud marsliedje, is erin geslaagd, de brug voor ons te doen leven, zoals De Sica dat deed met de fiets van de werkloze in „Fietsendieven”. Deze prestatie is zo groot, dat men hem enkele schoonheidsfoutjes (de glamour-girls in de jungle) daarvoor gaarne vergeeft.

Zomerschool Socrates over het thema Mens en medemens

Wat een ideale gelegenheid voor het houden van een zomerschool is toch de Internationale School voor Wijsbegeerte, zowel binnen als buiten! Je ruikt er de geur van de dennen en de rust is weldadig. De accommodatie is sober maar doeltreffend en het uitzicht op het heuvelachtige terrein met hier en daar bossen wilgeroosjes verrukkelijk.

Toen wij maandagmiddag van verschillende zijden met de regen mee kwamen druppelen, werden wij welkom geheten door de heer en mevrouw Colpa, die de leiding van deze week hadden. Onder het genot van een kop thee werd er onderling kennis gemaakt, voor zover dat nog nodig was (de zomerschool schijnt veel vaste klanten te hebben!) Het slot van de eerste dag was een artistiek welkomstprogramma: pianospel van mevrouw Reddingius, zang van mejuffrouw Gimpel en voordracht van mevrouw Broekhoven.

Op dinsdag begon het eigenlijke werk. Het onderwerp voor deze week was: Mens en medemens. De heer Pols behandelde het probleem der menselijke verhoudingen. Het zou te ver voeren een verslag van zijn rede te geven; wel kan ik u verzekeren, dat het de moeite waard was er ons in te verdiepen. En dat deden wij dan ook na de koffie in drie discussiegroepen. 's Middags maakten velen een wandeling door een prachtig terrein. 's Avonds brachten de drie groepsleiders rapport uit en dit leverde voldoende stof op voor een uitvoerig antwoord van de heer Pols en een algemene discussie.

Woensdag dezelfde dagindeling, deze keer met mevrouw Groenman—Deinum als inleidster over de menselijke verhoudingen in het gezin. Zij sprak hoofdzakelijk over het ideale gezin en haar zeer uitvoerige inleiding bracht geen moment sluiertjes voor onze ogen, zoals zij zelf even vreesde. Bij de groepsdiscussies werd vooral het niet-ideale gezin ter sprake gebracht en bij de beantwoording des avonds kwamen heel wat kwesties van huwelijksmoraal enz. aan de orde, die door de sprekerster grondig beantwoord werden.

„Paths of Glory”

De tweede film „Paths of Glory” (Op het Veld van Eer) door de Amerikaanse regisseur Stanley Kubrick, gemaakt naar een boek van Humphrey Cobb dat op zijn beurt is gebaseerd op een historisch voorval, speelt in 1916 in de Franse loopgraven aan het westelijk front. De oorlog is verstarde, de hoge officieren dansen en drinken in een verrukkelijk „château”, de manschappen vervuilen, verkommeren en degenereren in de loopgraven. Twee generaals willen wel eens wat leven in de brouwerij zien en, als het kan, een promotie of een lintje veroveren: zij geven bevel, een onneembare Duitse stelling te bestormen. Wanneer de Franse soldaten door het moordend granaatvuur in hun loopgraven worden teruggeslagen geeft een der generaals bevel, op de eigen manschappen te schieten. Wanneer dit wordt geweigerd, drijft hij door, dat drie der Franse soldaten terechtstaan wegens lafheid in het aangezicht der vijand. Ondanks het vurig pleidooi van een jonge kolonel worden zij ter dood veroordeeld en geëxecuteerd.

In geen enkele film is de corruptie van de macht, vooral van de militaire macht, zo bijtend scherp aan de kaak gesteld als in deze „Paths of Glory”. Het is een ontstellende, bijna ondragelijke film, prachtig van sfeer en met talrijke onvergetelijke scènes.

Dat de Fransen alles op alles hebben gezet om de film van deelneming aan het Berlijnse filmfestival uit te sluiten (ze zijn daarin jammer genoeg ook geslaagd) pleit niet voor de mentaliteit van het huidige Frankrijk, waar de militaire glorie en de militaire macht weer worden aanbeden op een wijze, die ons de rillingen over de rug jaagt.

WILLY BERG

Op donderdag weer een heel ander aspect: Dr. Constandse over menselijke verhoudingen in de internationale samenleving. Hij maakte ons duidelijk, dat de ethiek, die tussen mensen persoonlijk geldt, niet toegepast kan worden in de verhouding tussen de naties, omdat daar in de eerste plaats de economische wetten gelden. Hij gaf ook een zeer duidelijke uiteenzetting van het verschil tussen massa en menigte. Al met al leverde hij stof te over voor de groepsdiscussies, waarin problemen als wereldfederalisme enz. ook aan de orde kwamen. Bij de beantwoording 's avonds kwam hij dan ook bijna tijd te kort.

De laatste inleiding op vrijdag kon, dank zij het mooie weer, buiten worden gehouden. De heer Wevers, personeelschef van Stork, behandelde menselijke verhoudingen in het bedrijf. Hij gaf eerst een kort overzicht over de toestanden uit de vorige eeuw en ging daarna, uiteraard met veel kennis van zaken, over op de tegenwoordige verhoudingen. Voor vele mensen uit onderwijskringen ging hier een wereld open, die tot nu toe tamelijk ver buiten hun gezichtsveld lag.

Bij de discussies 's middags kwam de heer Wevers pas op volle toeren, om een term uit het bedrijfsleven te gebruiken. Er ontstond een zeer prettig gesprek, waarin ook deze kant van de menselijke verhoudingen de volle aandacht kreeg.

Op de sluitingsbijeenkomst (vrijdagavond) bleken krachten op verschillend gebied onder de deelnemers te schuilen: zang, muziek, voordracht, dans. De stemming was allergeenlijkst. De heer Colpa, mevrouw Van den Berg en de keukenstaf werden hartelijk gehuldigd.

Zaterdagmorgen was er nog een kleine bezinningsbijeenkomst met een toespraak van de heer Colpa, omlijst door muziek.

Na de koffietaalijd begonnen wij uitvoerig afscheid te nemen. Velen namen zich toen al voor het volgend jaar zeker terug te komen. Wij kunnen u van harte aanraden hun voorbeeld te volgen.

S.

Het vraagteken achter de horizon van ons leven

Het vraagteken achter de horizon van ons leven, Verkenningen in het grensgebied van wetenschap en godsdienst. Prof. R. W. Broekman. Uitg. van Gorcum en Comp. Assen 1957.

DE dichter, die wat in hem leeft, uitspreekt, grijpt naar het beeldende woord, dat in degene, die het hóórt, weerklinkt vindt en de beleving oproept, die dit woord het aanzijn gaf.

De natuurkundige, die het resultaat van zijn onderzoek meedeelt, maakt gebruik van woorden met een nauwkeurig omschreven betekenis en van volgens vaste regels opgestelde formules. Wie die taal verstaat begrijpt, wat er gezegd is.

In het geestelijk verkeer tussen mensen via het geschreven of gesproken woord, is het niet zó, dat dit óf uitsluitend in de ene óf alleen in de andere functie optreedt. Men wil immers in veel gevallen de ander zowel tot meebelevens als tot goed begrijpen brengen. Dit is met name het geval in een gesprek, dat gaat over levensvragen. Dan rijst echter het gevaar, dat hetzelfde woord als beeld en als begrip gehanteerd wordt: een bron van verwarring en ongerechtigheid.

Het gesprek, dat Prof. Broekman met zijn lezers voert is van levensbeschouwelijke aard. Het vraagteken in de titel heeft betrekking op het raadsel van de menselijke eindigheid, inzonderheid dat van de dood. Deze vraag stelt de schr. centraal. „De drang om te leven is niet anders dan de vrees om dood te gaan.” „De grondslag van onze levensbeschouwing wordt gevormd door onze doodsbefinding.” Zijn antwoord „is een persoonlijke visie,” het kan niet bewezen, wel aannemelijk gemaakt worden. Het is te boek gesteld „niet voor hen die weten, maar voor hen, die vragen.”

Eerst komt het antwoord van de wetenschap. Het hoofdstuk van die naam begint met „een dreigend faillissement”, de lezer weet dus meteen, waar hij aan toe is! Het eindigt met het uitspreken van dat faillissement: „De wetenschap is onmachtig gebleken om de beantwoording van de laatste en diepste vragen één stap nader te brengen.” Dan volgt het antwoord van de godsdienst d.w.z. van de christelijke godsdienst en daarvan een zeer bepaalde vorm. Echter, het ware christendom zegt, dat „wij niet blindelings behoeven te aanvaarden,” het vraagt „een aanvaarding, die gebaseerd is op een synthese van geloven en weten.” En dus in verscheidene hoofdstukken over de aard van de mens, zijn situatie, zijn mogelijkheden en zijn toekomst

tracht de auteur te komen tot een synthese van de wetenschap, zoals die zou moeten zijn, en de godsdienst.

Dit is geen boek voor humanisten. Zij zullen zich met mij stoten aan de vaak laatdunkene wijze, waarop over „de” wetenschap gesproken wordt, aan de ontoelaatbare, want onvervulbare eis, welke de schr. aan „de” wetenschap stelt, dat zij de laatste en diepste (levens)vragen beantwoorden moet, aan de vlotheid, waarmee bepaalde vooropstellingen, die in orthodox-protestantse kringen algemeen gelden, geponeerd worden, zonder ze zelfs maar aannemelijk te maken, hetgeen toch het voornemen was, enz.

ALS ik dan toch nog even doorga, dan is het omdat de schr. mij de gelegenheid biedt een fout te signaleren, die zo menige uiteenzetting over levensvragen tot een bron van verwarring in plaats van een van verheldering maakt. De methode, die prof. Broekman volgt bij het aannemelijk maken van zijn antwoorden is die der analogie. Hij beroept ter rechtvaardiging hiervan zich er op, dat die ook in het wetenschappelijk onderzoek (nu wel waardig geacht als getuige op te treden) een zekere rol speelt. Dat een geleerde bij het zoeken naar de oplossing van een probleem wel eens door een

analogie het rechte spoor heeft gevonden, is juist, maar dat betekent toch niet, dat een analogie gebruikt kan worden om een gedachten-gang aannemelijk te maken. In wezen komt dat n.l. hierop neer, dat een beeld, dat in een bepaald verband inderdaad op haar plaats is, gehanteerd wordt, alsof het een begrip is, dat uitgangspunt van een redenering kan zijn, die dan wel niet bewijskrachtig in de strikte zin van het woord wordt geacht, maar dan toch aannemelijk zou zijn. Dit is ongeoorloofd.

In de gedachtenwisseling over levensbeschouwelijke aangelegenheden kan noch het scherp omlijnde begrip, noch het treffende beeld gemist worden, het eerste niet om te begrijpen, wat er gezegd wordt, het tweede niet om de ander mee te laten beleven, waar het om gaat. Wie spreekt over eerbied voor de medemens moet zorgen, dat men begrijpt wat daarmee bedoeld wordt, maar hij moet het ook zo doen, dat de ander zich in die levenshouding verplaatst, haar meeleeft dus en zijn ja of zijn neen kan laten horen, een ja of een neen, dat dan iets anders inhoudt dan: ik heb het al of niet begrepen en juist bevonden. Vruchtbaar kan zulk een gedachtenwisseling slechts zijn, als deze twee dingen uit elkaar gehouden worden en niet het een gebruikt wordt om op het terrein van het ander een succes te boeken, hetgeen maar al te vaak gebeurt. Ik meen, dat het ook onder ons nut kan stichten, als deze waarschuwing van tijd tot tijd gehoord wordt. Wie heeft zichzelf nog nooit op zulk onzuiver woordgebruik betrappt?

Zo heb ik er dan tenslotte toch geen spijt van dit boek gelezen en naar aanleiding daarvan het een en ander opgeschreven te hebben.

D. H. PRINS

Liberaal geluid over de kunstmatige inseminatie

In een beschouwing over de maatschappelijke problematiek der kunstmatige inseminatie in het julinummer van **Liberaal Reveil** komt het liberale Tweede Kamerlid mr. dr. C. Berkhouwer tot de conclusie, dat bij zijn weten het Humanistisch Verbond tot dusver in ons land de enige levensbeschouwelijke richting is, die zich blijkens een rapport van september 1957 er voor heeft uitgesproken, „dat overweging van alle omstandigheden er toe kan leiden, dat in bepaalde gevallen de vraag of de toepassing van kunstmatige inseminatie met donorsperma aanvaardbaar is, bevestigend beantwoord kan worden.” In katholieke kringen, aldus de liberale auteur, wordt zoals niet te verwonderen is, de donor-k.i. algemeen veroordeeld als strijdig met de wezenlijke eenheid van man en vrouw binnen de huwelijksband. Het Pauselijk gezag heeft zich reeds voordien, doch met name in een uitspraak tijdens een recent congres van katholieke artsen te Rome tegen de donor-k.i. uitgesproken. De Generale Synode der Nederlands Hervormde Kerk heeft in haar vergadering van 26 juni 1957 de donor-k.i. veroordeeld als in strijd met het wezen van het huwelijk naar Gods wil.

Mr. dr. Berkhouwer meent, dat de donor-k.i. de grootste problemen oproept. Het is deze k.i. die in de intimiteit van de huwelijksband een vreemd element brengt en daardoor onmiddellijk vraagt om toetsing aan de normen der ethiek. Een berg van problemen rijst hier voor ons op. Daar is de vrouw, die hunkert naar het moederschap, de echtgenoot die al dan niet tot medewerking aan de k.i. is te bewegen, de positie van het kind, de mogelijkheid dat dit huwt met zijn onbekende donorgader, latere spijt van de ouders, de mogelijkheid dat het kind onaangename eigenschappen krijgt, zijn recht op bekendheid met zijn anonieme afstamming e.d. De afweging van dit wel en wee zou een schriftuur vergen van

de afmeting minstens ener brochure. Toch komt mr. dr. Berkhouwer tot enkele conclusies, zij het voorlopige, welke wij hieronder laten volgen:

Voorop stelt hij de opvatting dat het vraagstuk der k.i. behoort tot het meest persoonlijke domein van ons menselijk wezen.

Wij erkennen het huwelijk als een der voornaamste fundamenten van onze menselijke samenleving. Het is een maatschappelijk belang van de eerste orde, dat geen aan het huwelijk vreemde wezens binnen de huwelijksband komen.

Wij respecteren ten volle de opvatting van hen, die de k.i. op grond van hun geloofsovertuiging zedelijk ontoelaatbaar achten. Vele onzer zullen deze opvatting niet slechts respecteren doch ten volle delen, niet alleen wanneer zij uit een zodanige geloofsovertuiging leven, maar ook als zij leven uit een andere levensbeschouwing welke de k.i. eveneens veroordeelt.

Kunstmatige inseminatie bij een ongehuwde vrouw is maatschappelijk ontoelaatbaar. Donor-k.i. binnen het huwelijk is in ieder geval ontoelaatbaar zonder toestemming van de man. De wettigheid van een zonder deze toestemming verwekt kind moet door de man kunnen worden ontkend.

Indien men opteert voor de toelaatbaarheid in uitzonderingsgevallen van donor-k.i. binnen het huwelijksverband, dan zal dit slechts mogelijk dienen te zijn met inachtneming van een aantal op grond van het maatschappelijk belang geboden waarborgen.

Tot zover de voornaamste voorlopige conclusies, waartoe de bestudering van het vraagstuk van de kunstmatige inseminatie (waaromtrent hij al eerder publiceerde in het Juristenblad en in Mens en Maatschappij) mr. dr. Berkhouwer heeft verleid.

ROETHOF

Lezingen voor de radio

31 aug.: dr. J. C. Brandt Corstius over „Omdat het door moet gaan!” Voordracht Aafje Top;

7 sept.: dr. V. D. W. Schenk over „Wijsheid en techniek”;

14 sept.: prof. dr. T. T. ten Have over „Angst”;

21 sept.: mevr. A. J. Groenman-Deinum over „De eenzame”.

De tekst van deze lezingen is verkrijgbaar bij het Humanistisch Verbond, Oudegracht 152, Utrecht, door storting of overschrijving op giro nr. 30.49.60 of door insluiting van f 0,25 aan geldige postzegels.

IK denk er ZO over

De wordende mens

Bij het herlezen van A. Treurniet's artikel „De wordende mens” (Mens en Wereld no. 12) ontstond de volgende gedachtengang:

Ook als humanist streven we steeds naar een – voor ons – aanvaardbaar wereldbeeld, dat zowel aan onze verstandelijke als gevoels-behoefte voldoet. En zo staan we steeds voor twee vragen: a. Wat is de werkelijkheid van de wereld, waarin we leven? b. Wat is de werkelijkheid van ons „ik”?

Om met het eerste te beginnen: De wereld van vaste stoffen, vloeistoffen en gassen, die onze zintuigen ons tonen, blijkt in werkelijkheid een grotendeels lege ruimte te zijn, waarin elektronen en protonen zich bewegen, op enorme afstanden van elkaar in verhouding tot hun afmeting. Bovendien blijken elektronen en protonen elektrische ladingen te zijn en is alles te herleiden tot „beweging”. Van deze beweging kunnen onze zintuigen maar zeer weinig registreren. Uit dit zeer beperkte eindresultaat bouwen we dan ons materiële wereldbeeld op. Dat onze zintuigen zeer onvolledige – en vaak onbetrouwbare – instrumenten zijn om de werkelijkheid aan ons te openbaren, ligt dus voor de hand. Hiervan zijn voorbeelden te over. (Denk bv. aan de vroeger als onbetwist waar geldende opvatting, dat de zon om de aarde draait).

Nu de tweede vraag: Wat is de werkelijkheid van ons „ik”? Hier rijzen nog veel meer moeilijkheden. Wat is een mens? Hij heeft een lichaam, dat zintuiglijk waarneembaar is. Maar er moet meer zijn. Hoewel de weg van de „beweging” (van lichttrillingen bv.) tot aan de hersencellen voldoende bekend is, is de daarop volgende „bewustwording” nooit verklaard. En toch maakt juist die bewustwording voor ons het meest intrinsieke deel van ons mens-zijn uit. (Waar de woorden geest en ziel vage termen zijn, zo weinig scherp omlijnd, dat ze zelfs herhaaldelijk met elkaar verwisseld worden, wil ik me liever houden aan de termen bewustwording en bewustzijn. Dit laatste als het totaal van de resp. bewustwordingen).

Nu hebben onze zintuigen ons verteld, dat ons lichaam onderworpen is aan groei en verandering en tenslotte – na het sterven – aan vernietiging. Maar de wetenschap heeft ons overtuigd van de onvernietigbaarheid van de stof, waaruit dat lichaam bestond. Dit geldt dus de zintuiglijk waarneembare kant van ons „ik”. Maar hoe staat het met die zintuiglijk niet-waarneembare kant, ons bewustzijn?

Einstein heeft ons de verwantschap getoond tussen kracht en stof (energie en massa). Ook de

energie is onvernietigbaar. Zou hier niet hetzelfde gelden voor bewustzijn? Is bewustzijn niet eveneens een vorm van energie?

Wat is dan dat „ik”-bewustzijn van ons, dat zich – op grond van onze ervaringen – aan ons voordoet als een afzonderlijk iets? Zou bij dieper onderzoek hier niet eenzelfde misvatting mogelijk zijn als bij de zg. draaiing van de zon om de aarde? Een misvatting nl., die berust op een ongerechtvaardigd vertrouwen op zintuiglijk waarneembare feiten?

Dit is niet louter een theoretisch probleem. Hiervan kan afhangen, hoe onze relatie tot onze medemens in wezen is en dus uiteindelijk dient te worden verwerkt, willen we in harmonie zijn met de wetten, die ongetwijfeld ook op dit gebied zullen bestaan, zoals er in alle delen van het heelal wetten tot uiting komen.

Mede in verband met de Zomercursus over „Mens en Medemens” zou ik bovenstaande gedachtengang gaarne ter discussie zien in ons blad. Juist een uitwisseling van velerlei meningen zou hier verhelderend kunnen werken.

J. S. M. BROUWER-BLOM

Bevrijdende twijfel

Ik heb niet dadelijk naar de pen gegrepen, toen ik de recensie van Frater Smid's Bevrijdende Twijfel in Mens en Wereld (21 juni) gelezen had. Ik heb daar slechte ervaringen mee opgedaan. Maar ik kan niet blijven zwijgen, ook niet na de kritische opmerkingen van Mevr. Reddingius over deze bespreking. En dat niet alleen, zelfs niet in de eerste plaats, omdat ik meen, dat een lid van het H.V., die iets publiceert op meer dan een enkel negatieve reactie aanspraak kan maken, maar vooral, omdat het betoog van de schr. elementen in zich bevat, die ook voor de humanistisch georiënteerde lezer, die zijn onbehagen over de vorm, waarin het gegoten is niet of nauwelijks kan bedwingen, belangrijk genoeg zijn. Ik wilde dus bij wijze van aanvulling de inhoud van het boek hier kort samenvatten. Vooraf de opmerking, dat het bovenbedoelde onbehagen mij niet vreemd is. In een over het geheel waarderende recensie in Mens en Kosmos (mei 1958) heb ik de vrees uitgesproken, dat door een bezwaar tegen de vorm, dat ik zelf sterk gevoelde, verscheidene lezers „gehinderd zouden worden tot de bedoelingen van de auteur door te dringen.”

De kern van Frater Smid's betoog, althans het voor ons, humanisten, belangrijke, lijkt mij het volgende. In het leven van de mens zijn twijfel en geloof onverbrekelijk aan elkaar verbonden. Geloof is dan vertrouwen in zekerheden (aangaande de mens, zijn leven, en zijn plaats in de wereld), die hij zelf gevormd of uit traditie overgenomen heeft. Dit vertrouwen, waaraan dus een voor-waar-houden ten grondslag ligt, ziet de schr. als een vorm van zelfbeveiliging. Het schema, dat hem de nodige steun geeft, moet hem beschermen tegen 's levens onzekerheden. Echter, het leven, d.w.z. alles, wat er met en om hem gebeurt, laat hem het nodige zien, dat niet in dit schema past. Dan verrijst de twijfel aan de deugdelijkheid van deze geloofsvoorstellingen. Godsdienst en kerk sanctioneren deze zekerheden, oefenen hun invloed uit en helpen(?) de betrokkene zijn twijfel te boven te komen. Deze twijfel bevrijdt hem niet. Wordt echter de verontrustende spanning te sterk dan verbreekt hij de beperking van de overleefde vastheid en zoekt elders heil, een slechts gedeeltelijke bevrijding, indien hij in ruimere inzichten en in een kring geestverwanten met een bredere blik opnieuw

zekerheid en dus veiligheid vindt. Van een werkelijke bevrijding is eerst dan sprake, als hij zijn verbondenheid met de medemens en de wereld, waarin hij leeft, zijn deelgenootschap aan het grote Geheel, als zó wezenlijk ervaart, dat het streven naar geestelijke veiligheid verdwijnt. Geloof en twijfel in de boven aangeduide zin van het woord verliezen dan hun betekenis.

Als ik hier dan nog aan toevoeg, dat de schr. de levenshouding, die groeit, wanneer hij dat deelgenootschap als het meest essentiële van zijn persoonlijk bestaan gaat ontdekken, de religieuze noemt, dan heb ik het voor mij en ik dacht ook voor vele medehumanisten belangrijke uit dit boek in weinige regels samengeperst.

D. H. PRINS

Wat het zwaarst weegt, moet het zwaarst zijn

Blijkens de jongste kwartaalcijfers van de verkeersongevallen – gepubliceerd door het Centraal Bureau voor de Statistiek – zijn in het eerste kwartaal van 1958 200.045 overtredingen van het Wegenverkeersreglement ter kennis van de politie gekomen, 199.115 in het eerste kwartaal van 1957 en 239.411 in het eerste kwartaal van 1956.

De cijfers voor ongelukken met dodelijke afloop zijn resp. 329, 375 en 302 en voor het besturen van voertuigen onder invloed van alcohol 1192, 1295 en 1074.

Cijfers, welke hoop geven voor de toekomst, daarbij rekening houdend met de toename van de intensiteit van het verkeer. Nochtans geven die cijfers stof te over tot nadenken. En dan in 't bijzonder die, welke betrekking hebben op het besturen van voertuigen onder invloed van alcohol: 1192 in het eerste kwartaal van 1958.

Een aantal dat toch wel bijzonder hoog is, wanneer in aanmerking genomen wordt, dat hierbij een oorzaak in 't spel is, welke gemakkelijk kan worden vermeden.

Men behoeft nog geen drankbestrijder te zijn om overtuigd te wezen, dat verkeer en alcohol volstrekte tegenstellingen zijn.

Wie als bestuurder van een voertuig zich in het verkeer begeeft, heeft zich te onthouden van het gebruik van alcohol, in welke drank dan ook.

De voertuigbestuurder, die zich daartoe niet kan opwerken, die dus blijk geeft niet te beschikken over het noodzakelijke verantwoordelijkheidsgevoel en daardoor een verkeersongeval veroorzaakt, moet voor goed van de weg verwijderd kunnen worden, het rijbewijs moet voor goed kunnen worden ingetrokken.

Dat kan nu niet. De Wegenverkeerswet laat intrekking voor een periode van langer dan vijf jaar niet toe.

Dit verklaarde de Officier van Justitie bij de Haarlemse rechtbank, die in zijn requisitoir zeide 't onverantwoordelijk te achten de betrokkene zijn rijbewijs te doen behouden; niet alleen de betrokkene loopt daarbij grote risico's, maar ook zijn mede-weggebruikers.

De Officier kon geen ontzegging voor het leven eisen – wat hij anders zou gedaan hebben – omdat dit strafrechtelijk niet mogelijk is.

In die beperking moet verandering komen in die zin, dat ontzegging voor langer dan vijf jaar mogelijk wordt. De verkeersveiligheid verlangt een dergelijke aanvulling.

Daarom ben ik 't volkomen eens met de heer R. Slot, die in no. 15 van „Mens en Wereld” die noodzakelijkheid bepleit en daaraan verbindt de vraag of 't niet de hoogste tijd wordt, dat het H.B. van het Humanistisch Verbond zich ter zake uitsprekt en op wetsaanvulling aandringt.

Op die vraag moet het antwoord volstrekt vastgesteld luiden. En dan op korte termijn. Om met een bekend Nederlands staatsman te spreken: „We kunnen niet wachten, geen dag en geen nacht.”

Zandvoort

RUGAART

MENS EN WERELD

verschijnt om de veertien dagen

Hoofdredacteur: dr. H. Bongers
Redactiesecretaris: H. P. Danz, Schiedweg 87c, Rotterdam, telefoon 80641
Administratie, abonnementen en advertenties: Oudegracht 152, Utrecht, telefoon 10163; postgiro 304960 t.n.v. Humanistisch Verbond, Utrecht
Advertentietarieven op aanvraag.
Kleine advertenties f 0,20 per woord
Abonnementsprijs voor leden van het Humanistisch Verbond f 5,— per jaar, voor niet-leden f 7,50, buitenland f 8,—; losse nummers f 0,30.

Jong Brussels Advocaat verlangt voor de maanden oktober-november, een verblijf in een universiteitsstad, bij voorkeur in een leraarsfamilie, om zich in de Nederlandse taal, bijzonder rechtstermen, te vervolmaken.

Voorwaarden en andere inlichtingen aan: de heer J. Baugniet, Louisalaan 294, Brussel.

Wie weet of er mogelijk een beschaafd jong meisje is, dat in een humanistisch dierenartsgezin met kleine kinderen op dorp in Friesland de huisvrouw wil helpen en tevens voor de apotheek zorgen. A. C. Noordenbos, Langestreek 22 te Lemmer.

LECTUUR VOOR BUITENKERKELIJKEN

Redelijke religie f 0,60
De Scheppings- en de Paradijs-
legende in nieuwer licht bezien „ 0,75
Is God Almachtig? „ 1,—
Deze werken van Ir. FELIX ORTT zijn
verkrijgbaar bij:

STICHTING FELIX ORTT-FONDS,
Heideweg 40 - SOEST
Postrek. 41.19.58

KINDERUITWISSELING gezocht.

14-jarige dochter leeftijdsstudiemoeilijkheden Rhbs, waarvoor milieuverandering geadviseerd. Wie ruilt tot kerstvacantie of heel studiejaar? Veget. leefwijze in klein gezinsverband.

Brieven onder nr. aug. 4, bureau van dit blad.

CREMATIE

*Heeft u reeds een
codicil geschreven?
Wacht niet tot het
te laat is.
Op verzoek worden
codicil-formulieren
gracieus toegezonden.*

VERENIGING
VOOR FACULTATIEVE
CREMATIE

Riouwstraat 186, 's-Gravenhage
Telefoon 1700-554797

Ook Uw buitenkerkelijke buurman
interesseert zich voor

„Mens en Wereld”.

Laat het hem lezen en maak hem abonneel

LANDDAG 2 NOVEMBER

De najaarslanddag van de Humanistische Stichting Socrates wordt dit jaar gehouden op **zondag 2 november** in de gebouwen van de Internationale School voor Wijsbegeerte te Amersfoort.

Onderwerp: „Het mensbeeld in de
hedendaagse kunst”

Spreekster: **ANNA BLAMAN**

Voorzitter is Prof. Dr. Libbe van der Wal, die des middags de discussies zal leiden.

Aanvang 10.30 uur — Sluiting 16.15 uur.

Kosten: f 3,—; voor donateurs en contribuanten f 0,60
(alles incl. koffie en thee).

Een lunch kan geserveerd worden voor f 2,60 p.p. incl.

Aanmelden en inlichtingen bij het secretariaat van

HUMANISTISCHE STICHTING
SOCRATES

Oudegracht 152, Utrecht

Gevraagd eenvoudige beschaafde **huishoudster**, liefst zelf enig inkomen, in klein gezin. — Brieven onder nr. aug. 3, bureau van dit blad.

TESSIN.

Zonnige kamers m. gebr. v. keuken en badkamer. Zw. frs. 4/5 p.p.p.d. Vanaf 1 nov. lage winterprijs.

M. Reyerse, Casa San Martino. Locarno 4. Zwitserland.

VREDESACTIE

Radicaal Pacifistisch Maandblad

onder redactie van Dr. W. J. JONG en H. KUYSTEN
Administratie-adres: Postbus 246, Rotterdam
Postgiro 445129 • Abonnementsprijs f 5,— per jaar

Wie wil contact opnemen met besch. Dame, 44 j., sportief doch ser. levensopv. Omg. Arnhem of Utrecht. Brieven onder nr. aug. 2 bur. v. d. blad.

De kerkelijken zorgen voor hun wezen door het instandhouden van weeshuizen etc.

Buiten-kerkelijken zorgen voor hun wezen door zich aan te sluiten bij de

WEEZENKAS

Vereniging op de grondslag
van het beginsel:

„Opvoeding zonder geloofsdogma”

Inlichtingen omtrent het lidmaatschap
bij de Secretaris J. IJSSENNEGGES,
Stadionkade 51, Amsterdam

INDEX-BENADERINGS-POLIS

Inlichtingen omtrent deze nieuwe vorm van levensverzekering, gebaseerd op kosten van levensonderhoud, alsmede over de fiscale voordelen, wanneer U een verzekering sluit voor het einde van het jaar, verstrekt

N.V. Levensverzekering-Mij „AURORA”

Opgericht 1887

HERENGRACHT 62 — AMSTERDAM